

**АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА ТА ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ****Кубриш Н. Р.,**

к. мист., доц.,

kubrish72@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9441-214X

Олешко Л. І.,

l.oleshko.i@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2988-5346

Олешко О. В.,

oleshkojotto@gmail.com, ORCID: 0009-0001-5989-3582

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглянуто цілі та методи підготовки фахівців вищого рівня кваліфікації у галузі архітектури. Відзначено переважання компетентнісного підходу, орієнтованого на передачу необхідного набору теоретичних знань та практичних навичок в умовах максимально наближених до реального проектування. Наведено головні проблеми, притаманні переважній більшості молодих фахівців, з якими стикаються вони під час переходу до практичної діяльності. Позначено причини відходу з архітектурної професії, проведено аналіз об'єктивних та суб'єктивних факторів, що викликають це явище. Однією з головних цілей визначено практичну допомогу вищій архітектурній школи майбутнім фахівцям із входження та закріплення у обраній професії. При цьому розробка можливих прийомів та методів роботи з майбутніми архітекторами повинна враховувати творчу специфіку архітектурного середовища з її суб'єктивними оціночними критеріями та судженнями. Водночас акцентується увага, що тенденція до зміни професії у молоді має об'єктивний характер, тому запропоновані рішення не повинні базуватися на заборонних чи обмежувальних заходах. Пропонуючи той чи інший шлях, слід завжди пам'ятати, що право остаточного вибору лежить за кожною окремою особистістю.

Ключові слова: компетенція, кваліфікація, професія, адаптація, профорієнтація, теорія, практика, психологічна стійкість, стійкість до стресів, творчі амбіції.

Вступ. Основною метою вищої професійної освіти є підготовка фахівців вищого рівня кваліфікації, а також задоволення потреб особистості у поглибленні та розширенні освіти. Закон України «Про вищу освіту» встановлює «результати навчання, як сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти» [1]. Організація навчального процесу у ВНЗ передбачає, що після його закінчення майбутній фахівець матиме професійну компетентність - інтегральні особистісні характеристики, що відображають рівень знань, умінь і досвіду, достатні для здійснення професійної діяльності, пов'язаної з прийняттям рішень. Той же Закон України «Про вищу освіту» визначає компетентність, як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [2]. Американські фахівці в галузі професійної освіти визначають її як поєднання шести складових:

- *концептуальної* – розуміння теоретичних засад професійної діяльності;

- *інструментальної* – володіння базовими професійними вміннями;
- *інтегративної* – здатність поєднувати теорію та практику при вирішенні професійних проблем;
- *контекстуальної* – розуміння соціального та культурного середовища, в якому здійснюється професійна діяльність;
- *адаптивної* – уміння передбачати зміни та заздалегідь бути до них готовим;
- *комунікативної* – вміння ефективно використовувати письмові та усні засоби у міжособистісній комунікації.

Компетентнісний підхід, який виявляється у декларуванні належних кваліфікаційних характеристик випускника, формально не пов'язаний із змістом освітньої програми та методами її реалізації, хоча загалом відповідає цілям та завданням вищої архітектурної школи. Поряд із базовою академічною підготовкою, у ході навчання майбутні архітектори мають можливість ознайомитись із сучасними технологіями, програмними комплексами та обладнанням, які застосовуються при вирішенні актуальних проблем формування простору для життя та діяльності людини. Навчання архітекторів ведеться з орієнтацією на практичне застосування отриманих знань в умовах, максимально наближених до реального проектування будівель та споруд, розробки дизайну архітектурного простору та збереження цінного історичного середовища, здавалося б, отриманий набір теоретичних знань та практичних навичок гарантує їм успішну адаптацію та безхмарне майбутнє у вибраній професії. Але на практиці все виглядає інакше:

- недостатній обсяг отриманих знань з конкретних напрямів (будівельні конструкції, інженерне обладнання, технологія будівельного виробництва, сучасні будівельні матеріали);
- відсутність досвіду в реальному проектуванні (тісні рамки завдань на проектування на противагу «свободі творчості» ВНЗ);
- жорсткі терміни виконання проектних робіт, необхідність довгострокового планування своєї діяльності;
- невміння адаптуватися у новому колективі, відсутність навичок колективної праці;
- недостатній рівень володіння спеціальним програмним забезпеченням;
- відсутність навичок ефективного використання робочого часу;
- недостатня психологічна стійкість при зіткненні з чужою оцінкою власних зусиль (думка замовника, колег, ЗМІ та ін.).

Це лише мала частина проблем, характерних для переважної більшості молодих фахівців, з якими стикаються вони під час переходу до практичної діяльності, незважаючи на різницю у старанності навчання та рівнях здобутих знань та навичок. Частково винні у цьому ВНЗ через недосконалі методики навчання, тотальний дефіцит кадрів та відпущений навчальний час, брак уваги творчого розвитку окремої особистості тощо. Компетентнісний підхід у системі вищої освіти націлений насамперед на передачу студентам максимальної кількості теоретичних знань та основ професійних прийомів та навичок, відводячи адаптивній та комунікативній складовим другорядне значення. До того ж архітектурна освіта, як жодна інша, перевантажена необхідністю передачі знань про різні сфери життєдіяльності людини, як невід'ємні складові майбутньої професійної діяльності. У рамках наявного навчального часу неможливо підготувати абсолютно готового до трудової діяльності фахівця, який має всі необхідні на практиці знання та навички. Все це належить освоювати та шліфувати самостійно, роками повними злетів та падінь, надій та розчарувань, творчої перемоги та невдач. Слід визнати, що вища школа дає лише загальну методологію професійного підходу до практичної діяльності, а конкретне наповнення реальним досвідом, як і право вибору залишатися в професії, залишається за кожною окремою особистістю. За великим рахунком, подібний підхід має право існування при паралельній передачі майбутнім випускникам хоча б початкових відомостей про правила та умови застосування отриманих знань на практиці. При цьому більш точним виглядає визначення професійної компетентності майбутнього фахівця, як «здатності мобілізувати та використовувати внутрішні ресурси, такі як знання, навички та відношення, а також зовнішні ресурси, такі як

бази даних, колеги, однолітки, бібліотеки, інструменти тощо, для ефективного вирішення конкретних проблем у реальних життєвих ситуаціях» [3].

Поряд із прагненням вищої архітектурної школи до підготовки навчених фахівців, зараз надзвичайно актуальною є проблема практичної допомоги майбутнім фахівцям з входження та закріпленням у обраній професії. Судячи із значного відтоку кадрів з професії, крім підвищення рівня компетентнісних характеристик студентів, слід приділити особливу увагу виявленню причин цього явища та визначенню дієвих способів боротьби з ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика вищої архітектурної освіти висвітлена в працях М. Нечаєва, М. Метленкова, Б. Бархіна, Н. Кондель-Пермінової, О. Семенов і інших учених. Питання забезпечення якості сучасної освіти постійно перебувають в центрі уваги науковців В. Краєвського, С. Гончаренко, Є. Бондаревської, Д. Лихачова, Д. Пашенко, Т. Усатенко, та ін. В статтях Н. Качуровської, О. Степанова, О. Максимова розглядаються основні аспекти та складові архітектурної творчості відповідно новітнім освітнім концепціям. У контексті пошуку рішення проблем вищої архітектурної освіти науковці О. Ніконова, І. Бесєдіна, С. Карпова, О. Гафір, Ю. Джигіль визначають важливість формування необхідних професійних компетентностей майбутніх архітекторів. Учені І. Бірілло, Г. Веслополова, Н. Качуровська, В. Литвин відповідно аналізу теорії та практики архітектурної освіти зазначають, що рівень професійної підготовки майбутніх архітекторів в Україні не відповідає міжнародним вимогам та негативно позначається на об'єктах сучасної архітектурної діяльності. В статтях В. Шевердіної, О. Шевченко, Т. Павлюк, О. Вакуленко, С. Аксьонової та інших авторів розглядаються окремі питання працевлаштування та професійного розвитку української молоді. Однак проблема адаптації в професійному середовищі випускників архітектурних спеціальностей закладів вищої освіти не була предметом спеціального вивчення.

Метою дослідження є висвітлення основних факторів, що сприяють плинності кадрів та проведення аналізу причин виходу з архітектурної професії, студентів, й молодих фахівців.

Основний матеріал і результати. У професійному світі архітектори повинні вміти знаходити спосіб балансувати між творчістю та потребами клієнта, бюджетом, будівельними нормами та іншими питаннями. Щоб утвердитися в архітектурному середовищі, крім професійних якостей, необхідно мати не менш важливі навички, основам яких може і повинна навчити вища школа. При цьому слід зазначити, що тенденція до зміни професії у молоді носить постійний характер. Результати соціологічного дослідження «Молодь України – 2021» свідчать, що майже половина опитаної молоді замислювалася про те, щоб змінити свою професію чи спеціальність (41,7%, табл. 4.11) [4, с. 55]. Тому слід максимально пом'якшити болісний процес переходу від теорії до практичної діяльності. У результаті це дозволить якщо не значно скоротити відтік кваліфікованих кадрів, то значно уповільнити даний процес, давши додатковий шанс тим, хто ще вагається. Причин відтоку з архітектурної професії, як об'єктивного і суб'єктивного характеру безліч. До них відносяться:

- відсутність початкових відомостей про професію до вступу в ВНЗ;
- охолодження до обраної професії у процесі навчання з особливостей характеру, відсутності належної цілеспрямованості, отриманого виховання тощо;
- переоцінка власних творчих здібностей та зневіра у перспективі подальшого знаходження в галузі архітектури;
- неможливість реалізації творчих амбіцій на початковому етапі трудової діяльності або не виправдано завищена самооцінка;
- невміння адаптуватися до жорстких умов ринку праці;
- недостатня здатність до самоосвіти та ініціативності;
- недостовірні очікування рівня майбутніх доходів.

В умовах вищої школи скоригувати наміри та вчинки молодих людей, які не мають достатнього життєвого досвіду, людей складно, але цілком реально. Одним із вирішальних факторів успішного навчання та входження у професію майбутніх архітекторів є своєчасна **профорієнтація**. Технічно складність її проведення залежить від багатогранності професії,

що включає архітектуру, містобудування, урбаністику, ландшафтну архітектуру, дизайн інтер'єрів. Кожен із напрямків має свої відмінні закони та правила, вимагає освоєння певного обсягу знань, навичок та природної обдарованості, зорієнтуватися у чому без попередньої підготовки досить складно та небезпечно. Необдуманий вибір може призвести в майбутньому до розчарування в професії та переходу в іншу сферу діяльності з відповідною втратою сил і часу. Наслідки неправильної профорієнтації можуть позначитися під час навчання чи його закінчення та отримання відповідного диплома, і на початковому етапі кар'єри архітектора. Виходячи з цього, архітектурним ВНЗ слід активніше брати участь у роботі наявних осередків початкової профорієнтації, включаючи середньо освітні школи, дитячі творчі студії тощо, а також сприяти створенню нових місць з виявлення творчої молоді. Вища архітектурна школа зобов'язана розробити дієві методики роботи з обдарованими дітьми, підготовки їх до вступу в ВНЗ, а також домагатися цілеспрямованої участі держави, як безпосередньо зацікавленої інстанції в подібних програмах. «Результати дослідження Інституту професійно-технічного освіти НАПН України свідчать, що з дев'яти факторів вибору майбутньої професії найвпливовіші не пов'язані з діяльністю державних освітніх установ, а останнє місце займає профорієнтаційна робота органів служби зайнятості, хоча для державного бюджету вона є найбільш витратною» [5, с. 45].

Другим за значимістю чинником, що впливає на остаточне визначення майбутньої професії, є *психологічна стійкість* майбутніх архітекторів, без якої тривале перебування в архітектурному середовищі виглядає проблематично. Архітектура, за родом своєї діяльності, має змагальний характер, що виявляється вже з початковими кроками у професії. З перших клаузур першокурсники зіштовхуються з порівняльною системою оцінки своєї праці, що має суто суб'єктивний характер. Те саме відбувається на початку трудової кар'єри, де думка замовників, колег, будівельників, засобів масової інформації є особистісно-орієнтованою, а то й упередженою точкою зору на запропонований варіант вирішення практичної проблеми, що накладає певні вимоги до стресостійкості учасників творчого процесу. Уміння відволіктися від особистих амбіцій, мислити порівняльними категоріями, сконцентрувавшись на пошуку шляхів досягнення мети, все це дозволяє зберігати тверезість мислення в критичних ситуаціях, не сприймати чужі суб'єктивні оцінки як особисті характеристики. З цією метою слід вчити майбутніх архітекторів виокремлювати схожі фактори, розставляючи їх в ієрархічній послідовності за цілком відчутними, підлягаючими конкретному визначенню ознаками, спрощуючи та роблячи зрозумілішою систему оцінки складних структур, до яких належать творчі роботи. Навчальні завдання є відмінним полігоном для подібних тренінгів з максимальним залученням студентів до їх оцінки. Порівняльний аналіз своїх зусиль на тлі чужих робіт допомагає критично осмислити рівень власних досягнень і помилок, більш об'єктивно і тверезо ставитись до чужих міркувань та висновків. «Для цього слід, поряд із підбиттям підсумків викладачем, проводити рейтингову оцінку навчальних композицій серед учасників навчання, таким чином, крім того, стимулюючи характерний для творчих професій змагальний дух. Також корисно здійснювати повторні рейтингові оцінки тих самих робіт після закінчення певного часу. Так їх автори зможуть оцінити ступінь удосконалення власних поглядів та навичок, а також на власному досвіді відчутти суб'єктивність та мінливість суджень про результати творчої праці» [6, с. 171]. Слід зазначити, що вище наведене відноситься не тільки до архітекторів, що спеціалізуються на вирішенні суто творчих завдань. Стресостійкість необхідна і тим, хто спочатку зумів встановити планку своїх творчих амбіцій на вірній висоті. Йдеться про архітекторів, які обрали нелегкий шлях архітекторів-розробників, творчий характер роботи яких лежить у не менш складній технічній галузі.

З формуванням стресостійкості майбутніх архітекторів тісно пов'язані інші чинники, що впливають на остаточний вибір студента чи молодого фахівця на користь архітектурної професії. Насамперед це *правильна самооцінка* їх, як творчих особистостей. Становлення об'єктивного відношення до результатів своєї праці, себе, – процес складний і тривалий. Ставлення до навколишнього світу, визначення у ньому своєї ролі та значущості, формується

сім'єю, школою, колективом однолітків, у міру дорослішання змінюючись та адаптуючись до сприйняття власного еґо. Підсумкові результати такої самооцінки не завжди відображають дійсний стан речей на даному етапі розвитку особистості, особливо якщо це стосується творчих амбіцій. Їх недооцінка, як і самозавищення загрожує охолодженням до обраної професії через відсутність перспектив у даному виді творчості. Адекватне сприйняття меж особистих можливостей майбутніх архітекторів безпосередньо пов'язане з відсутністю хибних ілюзій, позбавлення яких, за правильного підходу, відбувається поетапно, паралельно з розумінням та використанням на практиці системи оцінки творчих робіт, про що йшлося вище. Слід зазначити, що здатність до коригування своїх амбіцій творчих особистостей носить більш консервативний характер через суб'єктивність підходу в оцінці результатів праці. Тому слід уникати оціночних аргументів імперичного характеру, роблячи наголос саме на об'єктивних, тих, що доводяться на студентських роботах. Необхідно заохочувати критичний склад розуму студентів, їхню здатність до самоаналізу, виділяти та стимулювати позитивні сторони діяльності, розуміючи, що постійний пошук самого себе – шлях до усвідомленого самовиховання – основа прогресу будь-якої творчої особистості.

Часто з неправильною самооцінкою пов'язані завищені очікування випускників у зв'язку із переходом до практичної архітектурної діяльності. Найчастіше жорсткі умови ринку архітектурних послуг, власні правила гри проектних фірм-роботодавців унеможливають реалізацію творчих амбіцій молодих фахівців-архітекторів. Частково становище рятує можливість влаштування у фірму, з якою є тісні виробничі зв'язки у вигляді виконання договірних робіт, ще на стадії навчання у ВНЗ. Але цей шлях доступний лише невеликій частині цілеспрямованих, він теж не гарантує реалізацію амбіцій, але з отриманням практичного досвіду істотно наближає момент занурення у творчий процес. Наявна на сьогодні практика організації ВНЗ планових стажувань (практик) у проектних організаціях носить швидше поверхневий, ознайомлювальний характер й істотно не впливає на ситуацію. Саме відсутність досвіду реального проектування стає на шляху випускників архітектурних ВНЗ, які мріють про якнайшвидшу реалізацію свого потенціалу. Потрібно визнати, що процес адаптації архітекторів у професійному середовищі залежить не стільки від творчих здібностей, скільки від тривалості перебування в ньому і вродженої (розвиненої) цілеспрямованості. Певним кроком на шляху до подолання цієї проблеми є розвиток спеціалізованих програм двоступеневої вищої освіти, що знаходить все більшого поширення за кордоном. Так канадська система освіти дозволяє здобути ступінь бакалавра або магістра, розбивши навчання на два роки в коледжі та два роки в університеті. Вона початково орієнтована на практику і дає можливість поряд з обраним профілем отримувати більш прикладні знання, такі як маркетинг, зв'язки з громадськістю, web-дизайн та ін., поєднувати навчання з практикою за фахом. Як правило, термін стажувань за такими програмами становить один семестр, проте є програми, які включають двосеместрові стажування. Принципово іншим підходом відрізняються програми SCI-Arc Master of Architecture 1,2 (M.Arch 1,2), які пропонують якісно інший рівень архітектурної освіти та представляють трирічну систему навчання, що потенційно гарантує працевлаштування випускника у провідних архітектурних студіях. Під керівництвом викладацького складу, що складається з провідних фахівців США, студенти проходять курс навчання, що дає їм міцну інтелектуальну базу розуміння історії, теорії, технології та професійної архітектурної практики. Після закінчення програми надається ступінь магістра архітектури, акредитованої Національною радою з акредитації архітектури (NAAB), що дозволяє випускникам отримати ліцензію на здійснення професійної архітектурної діяльності у Сполучених Штатах. Зазначені програми є платними, та з урахуванням економічної обстановки в Україні, є недоступними для більшості студентів. Подібну 3-місячну програму для стажування студентів 4-5-х курсів університетів (B2B School), у галузі банківської справи, пропонує Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ) з подальшим працевлаштуванням.

Не менш складною проблемою є невміння випускників ВНЗ адаптуватися до жорстких умов ринку праці. Виходячи на ринок праці після закінчення навчання, вони, прогнозовано,

зіштовхуються з проблемою працевлаштування. Молодь, яка не має практичного досвіду роботи, менш конкурентна на ринку праці і вимагає додаткового захисту на шляху свого професійного становлення. «Справедливим буде зазначити, що саме молоді спеціалісти – це одна із груп ризику, адже на практиці її представники чи не найчастіше зіштовхуються із труднощами в процесі пошуку роботи, а тому нерідко поповнюють кількість безробітних, вимушено працюють не за здобутою спеціальністю, виконуючи легку, низько кваліфіковану працю, або обирають шлях трудових мігрантів, що ще більше посилює притаманний наразі відтік за межі країни» [7, с. 362]. Одним із заходів стимулювання роботодавців до прийняття на роботу молоді є надання дотацій. Існуючий метод надання дотацій в Україні потребує значних фінансових витрат, тому з огляду на досвід зарубіжних країн доцільно впровадження інших способів стимулювання потенційних роботодавців шляхом надання підприємствам субсидій на оплату праці. Водночас це не єдиний спосіб сприяння працевлаштуванню молоді на перше робоче місце. Щоб претендувати на гідне робоче місце, ще на стадії навчання у ВНЗ майбутні архітектори повинні брати активну участь у професійних конкурсах, архітектурних виставках, нехай навіть фрагментарно за трудовою угодою в реальному проектуванні, підвищуючи свій соціальний статус, як зайнятої реальною діяльністю особистості. Найчастіше невеликі архітектурні бюро стають стартовим майданчиком для молодих архітекторів, оскільки навіть мінімальний практичний досвід збільшує шанси на успішне працевлаштування. До того ж не зайвою буде наявність професійних зв'язків, оскільки багато компаній шукають співробітників за рекомендаціями знайомих. Тут багато що залежить від особистісних характеристик студента. Але при цьому не слід нехтувати організаторськими можливостями вищої школи, що в тій чи іншій мірі може сприяти становленню та входженню у професію молодих фахівців.

Крім зазначеної вище проблеми відсутності практичного досвіду, на шляху до вдалого працевлаштування постає невміння архітекторів-початківців правильно подати себе. На інтерактивному ринку праці існує безліч веб-сайтів, за допомогою яких архітектор-початківець може спробувати знайти роботу. Електронні біржі фрілансерів, міжнародні агрегатори вакансій, сайти з працевлаштування, - при вмілому використанні їх можливостей можна легко знайти масу перспективних пропозицій. Відсутність належних навичок у роботі зі спеціалізованими порталами, у складанні адекватних резюме, портфолію, неспідготовленість до інтерв'ю з потенційними наймачами – лише невеликий перелік проблем молодого спеціаліста, з підготовкою до вирішення яких може допомогти ВНЗ. Для цього варто організувати відповідні факультативні заняття із залученням фахівців у сфері зайнятості, здатних зорієнтувати майбутніх випускників на існуючому ринку праці, ефективних методах пошуку роботи, дати практичні поради щодо складання необхідних запитів, документів, пояснити нюанси спілкування з майбутніми роботодавцями.

Найважливішою проблемою, як студентського, так і професійного життя є **здатність до самоосвіти та ініціативність**. «Самоосвіта, – цілеспрямований процес самостійного оволодіння цілісною системою знань та вмінь, поглядів і переконань, прогресивним досвідом у певній сфері діяльності під впливом особистих і суспільних інтересів» [8, с. 31]. Не кожна молода людина чи досвідчений фахівець може організувати час та створити умови для набуття знань без допомоги сторонніх. Успіх самоосвіти насамперед залежить від системного підходу до самостійного здобуття знань та наявності цілого ряду специфічних особистісних характеристик.

До основних із них належать: достатній рівень інтелектуального розвитку; цілеспрямованість та ініціативність; здатність до критичного аналізу, постановки та формулювання відповідних питань; вміння вести планомірний пошук відповідей та рішень; вміння мобілізувати наявні знання, відбираючи необхідні для вирішення проблеми; здатність робити актуальні висновки з вивчених матеріалів.

Навчання студентів навичкам самоосвіти є одним із завдань вищої школи. Для цього слід прищеплювати студентам необхідність планувати навчальну та професійну діяльність, опанувати навички самооцінки, навчатися прийомів роботи з літературою. При цьому

особливу увагу необхідно загострювати на концентрації сприйняття, управлінні увагою, вдосконаленні пам'яті, як базової основи самоосвітньої діяльності майбутніх випускників.

Самовдосконалення та ініціативність особливо важливі після закінчення ВНЗ, оскільки знання, отримані під час навчання, на момент його закінчення можуть виявитися застарілими, до того ж це дозволяє постійно розширювати професійний кругозір, досліджувати інші перспективні галузі знань. «Професійне зростання спеціаліста, його соціальна необхідність, як ніколи залежать від уміння проявити ініціативу, вирішити нестандартне завдання, від здатності планувати і прогнозувати результати своїх самостійних дій. Це переорієнтовує самостійну роботу з традиційної мети – простого засвоєння знань, набуття вмінь та навичок, досвіду творчої і науково-інформаційної діяльності – на розвиток внутрішньої і зовнішньої самоорганізації майбутнього спеціаліста» [9, с. 47]. Здатність до самоосвіти, ініціативність також є одними з найважливіших аспектів, за якими роботодавці оцінюють кар'єрні перспективи співробітника та ступінь своєї довіри до нього.

Особливе місце у закріпленні випускника-архітектора у професійному середовищі грає **комунікабельність та вміння працювати в колективі**. Під час навчання курсові архітектурні проекти зазвичай виконуються індивідуально, що дозволяє студентам розвивати свої унікальні стилі та ідеї, сприяючи особистій творчості та філософському підходу до розкриття основного задуму. З працевлаштуванням у проектному бюро колишні студенти швидко розуміють, що архітектура у професійному світі це, перш за все, колективні зусилля. Архітектори працюють у колективах і значною мірою покладаються на фахівців суміжних професій, підрядників, клієнтів, своїх колег та товаришів по команді. Масштаб проектів дуже великий, щоб впоратися з ними поодиночці. Вирішальне значення для успішного виконання проектів мають ефективна комунікація та командна робота, що є найважливішими навичками для кожного з учасників процесу. Ті ж вимоги пред'являються до архітекторів, які працюють у концептуально-орієнтованих фірмах. Незважаючи на високий рівень творчої свободи, потрібне вміння комунікувати з безліччю людей та фахівців, думкою яких не слід нехтувати. До того ж не секрет, що сьогодні багато архітектурних студій орієнтовані на інтерактивний метод вирішення творчих завдань шляхом розробки безлічі можливих варіантів. Молодому архітектору, який не має навичок колективного вирішення творчих завдань, складно вбудуватися в темповий ритм такої роботи, в усній формі сформулювати власну ідею та успішно захистити її. Для цього слід ще під час навчання практикувати спільні проекти для знаходження та реалізації спільної ідеї, навчати студентів основ ораторського мистецтва, уміння стисло формулювати та викладати свої думки. Г. Білавич зазначає, що «навіть у технічних вишах успіх спеціаліста лише на 15 % залежить від їх технічної ерудиції, інші 85 % – це вміння спілкуватися і впливати на людей засобами усного слова» [10, с. 8].

Певною мірою до невміння випускників-архітекторів адаптуватися до жорстких умов ринку праці можна віднести **недостовірні очікування рівня майбутніх доходів**. Розповсюдженню та підтримці некоректних відомостей у студентському середовищі сприяє досить високий рівень доходів в архітектурній галузі, а також властивий цій віковій групі високий запит на гідну оплату праці. Саме високий рівень зарплат, згідно з результатами соціологічного дослідження «Молодь України – 2021», бачить вирішальним фактором у виборі спеціальності молодь віком від 19 до 24 років (79,8-81,5%, табл.4.15) [11, с. 57], тоді як можливість кар'єрного зростання ставить на перше місце лише 37,8-32,3% тієї ж вікової групи. Це природне, оскільки саме у цей період молодь прагне задоволення різних потреб, зокрема. матеріальних. До того ж з моменту закінчення ВНЗ форсуються процеси створення молодих сімей зі зміщенням акцентів на високий рівень оплати праці та фінансову стабільність. Мінімізувати відтік молодих архітекторів із професії на початку трудової діяльності з цих причин досить важко, але можливо завдяки застосуванню вищеописаних спеціалізованих програм, що піднімають престиж професії та гарантують працевлаштування випускників після їх закінчення. На початку 2024р. Верховна Рада ухвалила у першому читанні законопроект №10399, спрямований на реформування фінансової складової вищої освіти, після ухвалення якого в Україні буде впроваджено систему освітніх грантів, що

надаватимуться студентам для оплати навчання у вищих навчальних закладах. Наступним кроком, який сприятиме закріпленню кадрів у професії, могло б стати державне замовлення на працевлаштування частини випускників, які показали найкращі результати після закінчення ВНЗ. У цьому випадку є можливість створити прозору систему працевлаштування з прогнозованим рівнем зарплат, соціальних пільг та гарантій, тим самим піднявши престиж обраної професії в очах молоді. Вищій школі слід активніше займатися зазначеною проблематикою, досліджуючи та систематизуючи зарубіжний досвід, а також беручи участь у створенні та становленні вітчизняних спеціалізованих програм, виробленні та популяризації основних положень відповідних законодавчих актів.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Питання адаптації студентів та випускників архітектурних ВНЗ у професійному середовищі мають системний характер і потребують комплексного підходу до їх вирішення. Як бачимо, частину з них можна вирішувати у рамках навчального процесу, частина потребує зовнішнього втручання, підтримки держави, але кінцевий успіх гарантує лише цілеспрямоване коригування законодавства, існуючих освітніх програм та методик. Всі внутрішні процеси у професії потребують всебічних досліджень на постійній основі, з паралельним виробленням відповідних пропозицій. При цьому слід звернути особливу увагу на творчу специфіку архітектурного середовища з її неоднозначними, багато в чому суб'єктивними оціночними критеріями та судженнями.

Вжиті заходи щодо зниження плинності кадрів усередині професії мають будуватися на реальних умовах наявного ринку праці, враховувати його мінливий характер і жорсткі умови адаптації у ньому. Разом з тим, слід пам'ятати, що тенденція до зміни професії у молоді має постійний характер і досягти 100% скорочення відтоку кадрів – завдання нереальне та й непотрібне. Завдання вищої школи – виробити та реалізовувати на практиці дієві засоби практичної допомоги майбутнім фахівцям із входження та закріплення у обраній професії. Пропоновані рішення не повинні базуватися на заборонних або обмежувальних заходах, віддаючи перевагу мотиваційному, особистісному початку, що мають можливість практичної реалізації. Крім передачі набору теоретичних знань та практичних навичок, вища архітектурна школа має допомогти молодим людям знайти себе у професії, реалізуватися як творчим особистостям. Право ж остаточного вибору, як фундаментальної основи будь-якого демократичного суспільства, лежить за кожною окремою особистістю. Самоосвіта є не тільки важливим інструментом адаптації молоді в професійному середовищі, але й процес самостійного оволодіння необхідною системою знань та вмінь відповідно особистих, професійних та суспільних інтересів.

Література

- [1] Закон України «Про вищу освіту», Відомості Верховної Ради (ВВР), № 37-38, ст. 1.1.19, 2014.
- [2] Закон України «Про вищу освіту», Відомості Верховної Ради (ВВР), № 37-38, ст.1.1.13, 2014.
- [3] Глоссарий UIS ЮНЕСКО. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://glossary.uis.unesco.org/glossary/en/home>
- [4] Молодь України: Результати репрезентативного соціологічного дослідження, Міністерство молоді та спорту України. Київ, 2021 р. [Електронний ресурс]. Доступно: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/rezyltmolod2021.pdf
- [5] Тиликіна Н. Професійна орієнтація сучасної української молоді: соціологічний вимір. Т.8, № 1. С. 90-101. [Електронний ресурс]. Доступно: https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/Simejna_molodizhna_politika_-1-39-55.pdf
- [6] Олешко Л., О. Олешко, Н. Кубриш. Особливості викладання композиції для студентів архітектурного спрямування. Управління якістю підготовки фахівців: матеріали ХХІХ Міжнародної науково-методичної конференції, м. Одеса, квітень 2023 р. Одеса: ОДАБА, Частина 1. С. 170-171.

[7] Шевердіна В. І. Окремі питання працевлаштування та професійного розвитку молодих науковців в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024р. С. 359-364. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/60.pdf>

[8] Касьяненко М. Д. Самостоятельная работа студента: учеб. пособие для слушателей ФПК вузов. Киев: УМК ВО, 1988. 280 с.

[9] Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень, заст. гол. ред. В. І. Луговий; Нац. акад. пед. наук України. Київ: Юрніком Інтер, 2008. 41 с.

[10] Г. Білавич. Основи риторики і красномовства: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2020. 211 с.

[11] Молодь України (Результати репрезентативного соціологічного дослідження) / Міністерство молоді та спорту України. Київ, 2021 р. [Електронний ресурс]. Доступно: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/rezyltmolod2021.pdf

References

[1] Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu», Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), № 37-38, st. 1.1.19, 2014.

[2] Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu», Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), № 37-38, st.1.1.13, 2014.

[3] Hlossariy UIS YuNESKO. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: <https://glossary.uis.unesco.org/glossary/en/home>

[4] Molod Ukrainy: Rezultaty reprezentatyvnoho sotsiolohichnoho doslidzhennia, Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. Kyiv, 2021 r. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/rezyltmolod2021.pdf

[5] Tylykyna N. Profesiina oriientsiia suchasnoi ukrainskoi molodi: sotsiolohichni vymir. T.8, № 1. S. 90-101. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/Simejna_molodizhna_politika_-1-39-55.pdf.

[6] Oleshko L., Oleshko O., Kubrysh N. Osoblyvosti vykladannia kompozytsii dlia studentiv arkhitekturnoho spriamuvannia. Upravlinnia yakistiu pidhotovky fakhivtsiv: materialy KhKhIX Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii, m. Odesa, kviten 2023 r. Odesa: ODABA, Chastyna 1. S. 170-171.

[7] Sheverdina V. I. Okremi pytannia pratsevlashtuvannia ta profesiinoho rozvytku molodykh naukovtsiv v Ukraini. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnogo Universytetu, 2024 r. S. 359-364. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/60.pdf>

[8] Kasianenko M. D. Samostoiatelnaia rabota studenta: ucheb. posobye dlia slushatelei FPK vuzov. Kyev: UМК VO, 1988. 280 s.

[9] Entsyklopediia osvity /hol. red. V. H. Kremen, zast. hol. red. V. I. Luhovyi; Nats. akad. ped. nauk Ukrainy. Kyiv: Yurnikom Inter, 2008. 41 s.

[10] Bilavych H. Osnovy rytoryky i krasnomovstva: navch.-metod. posibnyk. Ivano-Frankivsk, 2020 r. 211 s.

[11] Molod Ukrainy: Rezultaty reprezentatyvnoho sotsiolohichnoho doslidzhennia, Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. Kyiv, 2021 r. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/rezyltmolod2021.pdf

---

ARCHITECTURAL AWARENESS AND PROBLEMS OF ADAPTATION IN THE PROFESSIONAL ENVIRONMENT**Kubrysh N. R.,**PhD in Art cr., Associate Professor, Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics,
kubrish72@gmail.com , ORCID: 0000-0002-9441-214X**Oleshko L. I.,**Senior Lecturer, Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics,
l.oleshko.i@gmail.com , ORCID: 0000-0002-2988-5346**Oleshko O. V.,**Assistant Professor, Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics,
oleshkojotto@gmail.com , ORCID: 0009-0001-5989-3582*Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture*

Abstract. The article discusses the goals and methods of training specialists of the highest level of qualification in the field of architecture. The predominance of the competence approach, focused on the transfer of the necessary set of theoretical knowledge and practical skills in conditions as close as possible to real design, was noted. Attention is drawn to the fact that architectural education, like none of the others, is overloaded with the need to transfer knowledge about various spheres of human activity, as integral components of future professional activity. It is noted that the higher school provides only a general methodology of a professional approach to practical activity, and concrete filling with real experience, as well as the right to choose to remain in the profession, is the prerogative of each individual. The main problems inherent in the vast majority of young professionals, which they face during the transition to practical activities, are presented. The reasons for leaving the architectural profession are indicated, and the objective and subjective factors causing this phenomenon are analyzed. It is noted that in the professional world, architects must be able to find a way to balance between creativity and various issues of a purely pragmatic nature. One of the main goals of the Higher School of Architecture is to provide practical assistance to future specialists in entering and consolidating their chosen profession. At the same time, the development of possible techniques and methods of working with future architects should take into account the creative specificity of the architectural environment with its subjective evaluation criteria and judgments. At the same time, it is emphasized that the tendency to change professions among young people is objective, therefore the proposed solutions should not be based on prohibitive or restrictive measures. When suggesting one or another way, you should always remember that the right of final choice lies with each individual.

Keywords: competence, qualification, profession, adaptation, career guidance, theory, practice, psychological stability, stress resistance, creative ambitions